

ปราโมทย์ สรรมรัตน์
 สถาบันค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 ifrpmt@yahoo.com,
 www.toryod.com, www.innovationSME.com

คลังความรู้โลก

จากเอกสารสิทธิบัตรนานาชาติ (19)

อ่านฉบับย้อนหลังได้ทาง <http://rescom.trf.or.th>

“สร้างทรัพย์สินทางปัญญาจากการวิจัย สู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ แก้ววิภุต ด้อยขีดความสามารถในการประดิษฐ์คิดค้น ต้องตั้งเป้าหมายตัวชี้วัดการวิจัยเพื่อสร้างทรัพย์สินทางปัญญาสู่การจดสิทธิบัตร ต้องกำหนดทิศทาง วางยุทธศาสตร์ แผนกลยุทธ์ การสร้างทรัพย์สินทางปัญญาในด้านที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศและป้องกันเศรษฐกิจไทยจากการรุกรานทางสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา”

คนไทยเราสร้างทรัพย์สินทางปัญญาและจดสิทธิบัตรกันน้อยมาก ถึงขั้นวิกฤต จากตารางจะเห็นว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545-2549 กรมทรัพย์สินทางปัญญารับจดสิทธิบัตรการประดิษฐ์รวม 4,498 ฉบับ ในจำนวนนี้เป็นของคนไทยเพียง 332 ฉบับเท่านั้น คิดเป็น 7.38 % ของสิทธิบัตรเท่านั้น เป็นสิทธิบัตรที่จดโดยต่างชาติ 4,166 ฉบับ คิดเป็น 92.62% ถ้าคิดเฉลี่ยในระยะเวลา 5 ปีคนไทยจดสิทธิบัตรการประดิษฐ์เพียงปีละ 66.4 ฉบับเท่านั้น น้อยมากจนน่าตกใจ จัดอยู่ในระดับวิกฤต ต้องแก้ไขเร่งด่วน

จำนวนการยื่นคำขอจดทะเบียน และจำนวนการจดทะเบียนสิทธิบัตรการประดิษฐ์

จำนวน: คำขอ / Unit: Number

ปี/Year	จำนวนการยื่นขอ/Application			จำนวนการจดทะเบียน/Granted		
	รวม/Total	ไทย/Thai	ต่างชาติ/Foreigner	รวม/Total	ไทย/Thai	ต่างชาติ/Foreigner
2549/2006	6,261	1,040	5,221	1,121	118	1,003
2548/2005	6,340	891	5,449	553	62	491
2547/2004	5,373	819	4,554	716	57	659
2546/2003	4,943	802	4,141	1,006	56	950
2545/2002	4,489	615	3,874	1,102	39	1,063
รวม/Total	27,406	4,167	23,239	4,498	332	4,166

ที่มา: รายงานประจำปี 2549 กรมทรัพย์สินทางปัญญา (Annual Report 2006, Department of Intellectual Property)

เมื่อนำข้อมูลนี้มาพิจารณา ประกอบกับการที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ลงมติอนุญาตให้ไทยลงนามเป็นภาคีสมาชิกสนธิสัญญาความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (Patent Cooperation Treaty หรือ เรียกย่อๆ ว่า PCT) เมื่อ 10 มกราคม 2551 ซึ่งจะทำให้คนไทยไปจดสิทธิบัตรต่างประเทศได้สะดวกเร็วขึ้น โดยจดผ่านระบบ PCT ซึ่งเป็นระบบที่อำนวยความสะดวกในการจดทะเบียนสิทธิบัตรได้ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ http://toryod.com/pdf/PostToday_PCT1.pdf) ขณะเดียวกันต่างชาติเข้ามาจดสิทธิบัตรในไทยได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น การตรวจสอบคำขอ และการพิจารณาจดทะเบียนสิทธิบัตรก็เร็วขึ้น แต่เมื่อเปรียบเทียบขีดความสามารถในการสร้างทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นสิทธิบัตร โอกาสที่คนไทยจะได้รับจดทะเบียนสิทธิบัตรในประเทศไทยยังมีน้อยกว่าต่างชาติถึงกว่า 10 เท่าตัว หากเข้าระบบ PCT ช่องว่างนี้จะยิ่งห่างออกไปอีก ต่อไปอาจเกิดผลกระทบสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศได้ จึงเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาจัดทำ "ยุทธศาสตร์ของการป้องกันเศรษฐกิจไทยจากการรุกรานทางสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา" หรือ "ยุทธศาสตร์การพัฒนาขีดความสามารถในการสร้างทรัพย์สินทางปัญญา"

ทำให้คนไทยเรา ทั้งนักวิจัย อาจารย์ นักศึกษา ผู้บริหารงานวิจัย สถาบันวิจัย แหล่งทุนวิจัย ยิ่งจำเป็นต้องปรับตัวเร่งพัฒนาขีดความสามารถในการสร้างทรัพย์สินทางปัญญาจากการวิจัยให้ชัดเจนขึ้น มุ่งเป้าทำการวิจัยพัฒนาเพื่อจดสิทธิบัตรมากขึ้น จึงควรมีการกำหนดตัวชี้วัดผลงานวิจัยเป็นค่าขอรับสิทธิบัตร สิทธิบัตร ให้เป็นตัวชี้วัดที่มีความสำคัญสูง

มหาวิทยาลัย สถาบันวิจัย แหล่งทุนวิจัย ควรจะต้องมีการกำหนดทิศทางของสิทธิบัตรที่คนไทยควรเร่งวิจัยเพื่อสร้างทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ การวิจัยพัฒนาเพื่อจดสิทธิบัตรในเรื่องที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เมืองร้อน โรคเขตร้อน สมุนไพร ผักผลไม้เมืองร้อน เน้นธุรกิจอุตสาหกรรมสาขาสำคัญๆ ที่เป็นธุรกิจของคนไทย และที่ส่งออกทำรายได้สำคัญๆ เข้าประเทศ โดยเฉพาะสิทธิบัตรที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์สำคัญๆ ที่ส่งออกทำรายได้หลักแก่ประเทศ เช่น ข้าว ยาง กุ้ง ไข่ สมมุติว่าต่อไปตลาดข้าวส่งออกแปรเปลี่ยนไปจากข้าวธรรมดาไปเป็นตลาดข้าวถึงสำเร็จรูปพร้อมบริโภคหลายล้านตัน และตลาดส่งออกนิยมผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปโดยเทคโนโลยีที่ต่างชาติมาจดสิทธิบัตรไทย ต่อไปเราจะแปรรูปผลิตภัณฑ์ส่งออกอาจต้องขออนุญาตใช้สิทธิราคาแพงๆ โครงสร้างราคาผลิตภัณฑ์ข้าวส่งออกเปลี่ยนไป อาจกระทบถึงชาวนา และผู้บริโภคในประเทศและต่างประเทศ อย่างรุนแรง เช่นที่ได้เกิดขึ้นแล้วกรณีของการบังคับใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยา เมื่อเราเข้าเป็นสมาชิก PCT เปิดประตูทรัพย์สินทางปัญญาให้ต่างชาติเต็มที่ตามสากลแล้ว ต่อไปการรุกรานทางทรัพย์สินทางปัญญาจากต่างชาติจะเกิดมากยิ่งขึ้น และมีโอกาสเกิดผลกระทบที่จะรุนแรงมาก มากกว่ากรณีของบริษัทค้าปลีกข้ามชาติรุกรานธุรกิจค้าปลีกของคนไทยที่เราประสบอยู่ในปัจจุบัน รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงจำเป็นต้องจัดทำโครงการแผนงานยุทธศาสตร์ ด้านทรัพย์สินทางปัญญาเตรียมความพร้อมของประเทศรองรับการเข้าเป็นสมาชิก PCT

ปัจจุบันกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ประเทศไทยจำเป็นต้องแข่งขันกับบริษัทข้ามชาติจากต่างประเทศ ต้องบริหารทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ให้มีการใช้มันสมองคนไทยมาทำงานวิจัยพัฒนาที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศได้สูงสุด ต้องสร้างผลงานที่เป็นสิทธิบัตรให้สมดุลกับการสร้างผลงานตีพิมพ์ในวารสาร

ลองพิจารณาเชิงลึกให้ชัด จะได้เห็นว่ งานวิจัยของภาคเอกชนที่เป็นบริษัทข้ามชาติ ที่มีเป้าหมายวิจัยพัฒนาเพื่อขอรับสิทธิบัตรและนำเทคโนโลยีที่ได้ไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์เปรียบเทียบกับสนามของมืออาชีพ ส่วนวัฒนธรรมการวิจัยในมหาวิทยาลัยซึ่งมีภารกิจหลักเป็นการเรียนการสอน และการวิจัยเป็นการกิจรอง เป็นสนามของมืออาสาศึกษา เพราะระบบความก้าวหน้า โดยเฉพาะการกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ เน้นการสร้างผลงานตีพิมพ์ในวารสารที่เป็นที่ยอมรับ ทำให้อาจารย์นักวิจัยส่วนใหญ่มีเป้าหมายเพื่อสร้างองค์ความรู้เพื่อตีพิมพ์ให้เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ แต่เมื่อโลกพัฒนาขึ้น ผู้ประกอบการจำเป็นต้องผลิตสินค้าที่แปลก แตกต่าง เพื่อให้แข่งขันได้ แต่การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานดีๆ ได้ทำให้ศักยภาพเชิงพาณิชย์ขององค์ความรู้นั้นๆ ลดลง เพราะเมื่อตีพิมพ์เผยแพร่ ทำให้หลายคนรู้ ก็จะมีโอกาสเกิดคู่แข่งสูง ความเสี่ยงสูง ไม่จูงใจให้ลงทุนสินค้านวัตกรรมก็เกิดได้ยาก

การตั้งเป้าหมายของงานวิจัย ให้สามารถจดสิทธิบัตรทรัพย์สินทางปัญญา และนำมาใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์หรือทางสังคม มีผลต่อคุณภาพและระดับความก้าวหน้าของผลงานวิจัยโครงการนั้นๆ เพราะเกณฑ์ขององค์ความรู้ (know how) ที่จะได้รับสิทธิบัตรต้องมีความใหม่ระดับโลก และมีขั้นการประดิษฐ์ที่สูง

ขึ้น เป็นการบังคับโดยกระบวนการให้ผู้วิจัย ผู้ประดิษฐ์ ต้องสืบค้น ตรวจสอบ คิดตาม องค์กรความรู้ที่ใหม่ที่สุด ทันสมัยที่สุดของโลก ในเรื่องที่ทำกรวิจัยนั้นๆ เกิดการเรียนรู้ ยกกระดับความรู้เทคโนโลยีให้ก้าวหน้าที่สุดทันสมัยที่สุดในเรื่องที่ทำกรวิจัยนั้นๆ

การจดทะเบียนสิทธิบัตรทรัพย์สินทางปัญญาในองค์ความรู้ใหม่ สิ่งใหม่ระดับโลกที่เราคิดค้น ค้นพบ หรือประดิษฐ์ขึ้นเปรียบเหมือนเราบุกเบิกป่าเป็นคนแรก แล้วขอโฉนดแสดงความเป็นเจ้าของ ต่อไปเมื่อใครจะมาทำพื้นที่นั้นๆ ไปใช้ประโยชน์ก็ต้องมาขออนุญาตจากเจ้าของโฉนด ทำให้มีรายได้อีก มีความเข้มแข็ง แข่งขันได้ แต่ถ้าเราบุกเบิกป่าเป็นคนแรก ได้้องค์ความรู้ใหม่ที่สามารถตีพิมพ์ในวารสารต่างประเทศที่สากลยอมรับก็เหมือนเราทำงานแบบอาสาสมัคร และสร้างผลงานให้เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ใครจะเข้ามาใช้พื้นที่ก็ได้ จะบอกหรือไม่บอกเราก็ได้ เมื่อมีผู้มาต่อ ยอด มาสร้างตึกบนที่ดิน ถ้าเขาไม่จดทะเบียนไว้ ใครๆ ก็เข้ามาใช้ตึกนั้นได้ (แต่ก็ยังต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของโฉนด) แต่ถ้าจดทะเบียนไว้ ใครจะเข้ามาใช้ก็ต้องขออนุญาตและจ่ายค่าเช่า หรือซื้อขายสิทธิกัน และเมื่อมีผู้มาต่อ ยอดสร้างบ้านของในตึกหลังนั้น บางคนอาจจดทะเบียน บางคนอาจไม่จดทะเบียน ผู้ที่จดทะเบียนก็จะมีภาษีดีกว่า มี

โอกาสสร้างรายได้ และกำหนดผู้เข้ามาใช้พื้นที่ได้ สร้างเงื่อนไขต่างๆ ได้ และเมื่อจะตกแต่งบูธที่จะค้าขายให้สวยงามสมบูรณ์ วางโต๊ะตรงนั้น ตรงนี้ มีกระจกตรงนั้น แฉวนนาฬิกาตรงนี้ ซึ่งเป็นงานในรายละเอียดที่ทำให้บูธสมบูรณ์ ปกติก็ไม่สามารถจดทะเบียนได้ สิทธิบัตรก็คล้ายคลึงกัน คือ **สิทธิบัตรไม่รับจดทะเบียนการตกแต่งรายละเอียด เช่น การหาสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการผลิต (optimization)** เพราะไม่จำเป็นต้องใช้ปัญญามากนัก เพียงทดลองไปตามกระบวนการวิจัยที่วางไว้ก็ได้ค่าที่ต้องการ สามารถหาสภาวะที่เหมาะสมออกมาได้

งานวิจัยที่เราตั้งเป้าหมายเพื่อตีพิมพ์ผลงานในวารสารทางวิชาการ อาจมีหลายๆ เรื่องที่ยื่นขอสิทธิบัตรได้ บางเรื่องอาจเป็นระดับที่มีความสำคัญมาก บางเรื่องมีความสำคัญน้อย ถ้าไม่นำมาพิจารณาก่อนตีพิมพ์เผยแพร่ก็จะทำให้องค์ความรู้นั้นๆ ลดศักยภาพเชิงพาณิชย์ลงมาก และมีโอกาสขึ้นหิ้งสูงขึ้นไป แต่ที่น่าเป็นห่วงคือ เมื่อเราตั้งเป้าหมายวิจัยเพื่อตีพิมพ์ผลงานในวารสาร

ทางวิชาการ ลักษณะผลการทดลองจะลงรายละเอียดปลีกย่อย (คล้ายๆ กับการตกแต่งบูธจำหน่ายสินค้า) ซึ่งไม่จำเป็นในเชิงการประดิษฐ์ แต่จำเป็นในเชิงวิชาการที่จะเติมเต็มองค์ความรู้ให้สมบูรณ์ (และเกิดประโยชน์ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจ และมีประสบการณ์ ในเรื่องที่กำลังทำวิจัยนั้นๆ) กล่าวคือมักไม่มุ่ง (focus) ไปที่สิ่งใหม่ที่ได้ค้นพบจากการวิจัย หรือผลการวิจัยไม่มีสาระสำคัญทางเทคนิคที่มีความใหม่ระดับโลก (ไม่มี novelty) หรือไม่มีขั้นการประดิษฐ์ที่สูงขึ้น (inventive step) ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่จะได้รับสิทธิบัตร

แผนการทดลองวิจัยจำนวนมากมักนำสิ่งที่ทราบสาระสำคัญทางเทคนิคแล้วมาทดลองหาข้อมูลในรายละเอียดเชิงลึก และมักจะสามารถคาดถึงลักษณะของผลการทดลองออกได้ไม่ยาก หรือไปลงลึกในส่วนที่ได้มีการเปิดเผยสาระสำคัญทางเทคนิคไว้ก่อนแล้วในเชิง optimization เป็นต้น ทำให้มีโอกาสที่จะได้ผลงานที่จะเป็นทรัพย์สินทางปัญญาได้ค่อนข้างน้อย นอกจากจะเป็นการค้นพบสำคัญๆ หรือได้ผลที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อน และนักวิจัยสนใจจดสิทธิบัตรผลงานวิจัยนั้นๆ ภายหลัง โดยไม่ได้มีการวางแผนไว้ตั้งแต่ต้น ทำให้เสียโอกาสการสร้างทรัพย์สินทางปัญญาไปมาก จึงควรกำหนดให้การจดสิทธิบัตรเป็นตัวชี้วัดสำคัญของโครงการวิจัยตั้งแต่ต้น และเสนอให้นับประกาศโฆษณาคำขอรับสิทธิบัตร (published application) เป็นผลงานสำคัญในการพิจารณากำหนดตำแหน่งทางวิชาการ เทียบเท่ากับผลงานตีพิมพ์ในวารสารทางวิชาการด้วย

